

XIX ғасырдың аяғында - XX ғасырдың басында ұлттық
интеллектуалдық қозғалыстың қозғалысы

Тәуелсіз мемлекет атаму жолында Қазақстан тарихында көптеген тарихи тарихи оқиғалар орын алған болатын. Тарихқа бір көз түріртін, шалу жасар болсақ, 1883 жылы Исмаил Ташкинский құрған "Жаңа дүние" қозғалысы туралы бастады. Бұл қозғалыстың мақсаты Ресейден мұсылмандардың бастарын қосып, оларға тіл және мәдениеті жатқан бірінші болды. Басында қарқынды даму бағытында бұл қозғалыста XX-ға сыр басында оң нәтиже көрсеткен болатын.

Ата-бабаларымыздың бұрыннан діни ұстанымдарға сүйеніп, әдет-ғұрыптарды ұстапты. Мұндай айттар болса, қазақтардың басын бәйгі мұсылман болған. Сол себептен олар басқа КСРО құрамындағы басқа да мұсылман-дармен бірге мақсатында тарихта ізі қалар көптеген көтерілістерге шығып, қозғалыстар ұйымдастырған. Қозғалыста айттың көпшілігі "Жаңа дүние" қозғалысы та солардың бірі еді. Мұсылмандар тіпті өз құқықтарын қорғау үшін Тұрарқаламы секілді петицияларға шыққан. Сол көтеріліс арқысында олар өз қолмауларын көрсеткен болатын.

Оң ұлттық басын қосып, құндылықтарын сақтау үшін қазақ ұлтыларының еңбегі теріс сіңіскен болатын. Ұлт рухын көтеру мақсатында көптеген ықпалдар тартып көрді, кейбір ықпалдарда еңбегі көпшіліктің мұндай жұмыстарға қатысады. Мәселен, "Оян қазақ" ықпалы ең рухын көтеру мақсатында жазылған, Міржақып Дулатұлы жинаған жала мабасын "қалың қазақ" аталған.

1971 жылы құрылған «Алаш» партиясының мақсаты: ұлттық-демократиялық мемлекет құру болды. Кеңірі ортасына Семей қонасында болды. Жылдардан танытқан қазақ зиялылардың құрған партиясы. Ата аталып өткен Міржақан Дулатұлы осы партияның басты мүшелерінің бірі болды. Қара қаладағы көңіл ашу үшін, олар бастылары Санкт-Петербург бастыларына жіберіп, кітаптарын ел арасына таратты.

Осы тарихи оқиғалардағы бұрынғы көз салып, ойлансақ сонау жылдардан бері ата-бабаларымыз өз құқықтарын қорғау мақсатында болды. Ел арасындағы әділетсіздікке күз болған революция оқиғалары болып отырған айтап, көтерілістер басталды. Қозғалыстар жүргізілген. Сол кездерде ұлт үшін тасатын құбылыстардың маңызы енді көруге болады. Ұлттық маңызындай сауатпен қамушымыз сол кездердегі арасы,

Сағ-скиор аймағы: сағ қолоніндегі оу
стилі

- 1) Бұл тапқа маманар кірді. Скиор сағ құріндегі Қазақстан кезеңінің ерекшелігі мен ұйым. Сағтар үшке бөлінген. Мауымлар-лер (сағ) сүжі мен оқ (рамайттар-арбана тұрғындар). Абаздар-құрбандық мабана мен айрақша бае пилі. Жауымшыл сағтар, яғни «сегіздіктер» соқпаға теселіп екі өсігі болып. Ақ скиортер сағтармен түбіс. Бесіміні жасарға ағаран бағыста өіміні скиортер мекен еті. Шығысында маманар скиор неже бай «патшалық» скиортері болды.
- 2) Сағтардың орманлау аймағы болай болып. Олар Шығыс Қазақстан аймағында өмір сүрмен. Маманар Алтан ағаран Қазақстаның Есік аймағында табылған. Бұл дерекшілігі сағтардың жалпа өмір сүру аймағы Оңтүстік Қазақстан мен Шығыс Қазақстан. Мәте олар үшке бөлінеді: мауымлар, маманалар мен өімішілер неже саб абаздар. Олар шаруашына байланыста әртүрлі климата өмір сүреді.
- 3) Жалпа тарихи деректер бойынша олардың жұрттан өзге құндылығы болған. Мәте аралы тиандары болған. Жосем мен халықтың дүресі жермен көктей болған. Оған дәлел маманалар бір сұттан келесе бір жосем мерт болған жағдайда сол ағаран мауу бүкіл заттарын өзімен бірге жерлейтін болған деген деректер бар. Бір сұттан өлді омауу жолымен қару жарақтарын мілті ола өмірдегі қажетшілігіне дейін бірге жерлеп. Мағдары сенімі бойынша келесі өмірінде көмектеседі деп сенген. Мәте ол заманға сай ағаран бірге сеніп кетпейтін. Мәте олар бірінші артыру үшін бір ағаран бәрі өз қаным таллау-ла соларға ішкен. Басқа елдер келгендегі де солай бірі қан үшін қандас болған.

4) Тарихи деректерге қарасақ бұрынғы адамдар қандай да бір затқа мөлбәтәтә болған. Солан байланыста да ақ стилінде киімдер мен белілер және оқ әрнектер пайда болған. Солан байланыста мен сақтарда айтар едім. Қазір ақ стилі деп соларға айтуға болады. Алардың бас киімінде біреде көре түретін ол қос қосықар. Қосықардың мүйізі алардың бас символы сияқты. Қазақстандағы тәуелсіздік символы маңымында бізде алтын адам мен астанда қанатта барас берімен. Қалпы ақ стилі сақ тайпасымен негізі бастау алып қазіргі күнге дейін жалғасып отыр.

5. Біздің рәмізімізде ақ стилінде берілген әртүрлі таңбалар бар. Басты рәмізіміз (жұлдыз) қорған бұрыш кейіменек түрлерінде. Солан кейін елтанбалық, елтанбалық бізде қанатты о парақ беймеленген. Қорған мен қанатты парақ екеуінің берілуінің өзі ерекше деп ойлаймын. Мәселен қорған қанатты кейімен таңбалы текті құс осындай үлкен дама ма біз қорған сияқты қорғаулы керек. Және біздің қорғандық сияқты өткір болу керек. Яғни көз келген жағдайда мақсат пайдалану білу керек. Және қалпы таңбалы беріне тәуелсізді ақ омық қанатта болса одан мақсат ақ болмайды дегені болады

Парақ: XIX ғасырдың аяғында - XX ғасырдың басында ұлттық интеллигенцияның қозғалысы.

1. XIX ғ. аяғы мен XX ғ. басындағы "Мұхиттік" қозғалыс.

"Мұхиттік" қозғалыстың негізін қалаған 1883 жылы Исмаил Гаспирский бағамы. "Мұхиттік" қозғалыстың негізгі идеясы Ресей империясындағы тіл бағамын біріктіру. Яғни Исмаил Гаспирский өз идеясын халыққа таныстырған бағамы. Ол тұрғын өз күшін артық бағамда өз ағамы ағаларымен бірге қозғалыс бастаған бағамы. Не үшін И. Гаспирский осы қозғалыста бастаған бағамы? Бұның бірден-бір себебі осы бағамға қарсаң болу. Бұдан бөлек қарапайым халықта ақсүйектермен салыстырғанда қарапайым халықтың жағдайы және оқу сауаты нашар дағдыға байқалады. Осымен бірге елге отыра алмайтын кезінде "Мұхиттік" қозғалыста бастаушының себебі осымен бірге құлақтан оқушының ақсүйек құрылымында деп білеміз.

2. "Ван қазақ" ұрғуымен құр қарала петициясына дейін.

"Ван қазақ" өскен Мортсадан Дулов қазақ халқының көрінісін ашу үшін бағамы. Бұл өлең көптеген қазақ халқының арасында таралған бағамы. Соның нәтижесінде Кеңес үкіметінің шұғылдан бағамы. Осының маңызын айтқан бағамы онда қандай күшті қазақ деген ағамыздан айырмалы Ресейдің қал ағамыз кіріп кетіп бәрінен айырмалы, балалардың қазақ тілінде емес орыс тілінде оқытылғаны және қазақтардың өздері қазақ халқы емес өздерінің өскен басын ойлайтыны осы үшін жауға табылған туралы жағамы. Ал "Қарқарала петициясы" қорғау - мұсылмандар мүддесін қорғау үшін жағамы бағамы. Яғни бұл петиция мұсылмандардың

Меміт салуға, қалай оқуға, дұғалардан араб, парса және тағы басқа тілдерде аударалуға құқығы бар деп жариялан бағаман. Енді екеуді салостаратан болса екеуде қалыңтан құқығын алғанға қараған бағаман.

3. Мемлекеттік Дүние ресмилен қарағ зиялыларын қатасу.
Мемлекеттік Дүние Ресей империясында алған рет қалыңтанған бағаман. Бұл Дүние М. Птоломеев, А. Фридрихов, М. Шоқай және т.б. қарағ зиялылар қатасу бағаман. Олар Мемлекеттік Дүние қарағ зиялыларын қатасу және құқығын қараған бағаман. Олар дұғалардан біріктіру идеясын ұсыған бағаман.

4. XX ғ. басанда ұлттық баспасу және олар қарағ зиялыларын қатасу рет басаман қарағ қарағ тармақ.

Абай жазбаларын жаса құрамына бірге қалай білімге қатасу бағаман, білімге. Абай жазбаларын алған рет 1867 жылы (бұл) шыққан бағаман, бірақ баспаға тек алған олардан өткеннен кейін шыққан бағаман. Абай жазбаларын басаман алған себебі ұлттық баспасу бағаман негізі. Яғни осы ұлттық баспасуды құрамына біздің көптеген алған дұғаларын XX ғ. басанда басаман шыққан бағаман.

5. Ақпан және т.б. партиялардың құрылуы. Ақпан партиясы бағаман салған жер мәселесі:

1) Ақпан партиясы 1917 жылы құрылған бағаман. Ақпан партиясының мақсаты: ұлттық демократиялық мемлекет құру. Басшысы А. Бөкейханов. Орталығы: Семей қаласы.

2) Туркестан (Қоқан) автономиясы 1917 жылы 27 қараша күні негізі қаланған бағаман. 1918 жылы 18 ақпанда құрыла қараған тармақ. Шығарысы: 1) М. Птоломеев; 2) М. Шоқай. Мақсаты: 1) Мұсылмандарды біріктіру; 2) Мұсылман автономиясын құруға көздегі.

his 10-002

Шифрды ұйымдастырушы толтырады
Шифр заполняется организатором

Қатысушының шешімдерін толтыруға арналған өріс / Поле для заполнения решений участника Парақ / Страница №

Алаш партиясында бағдарламалық жер мәселесі.
Бұл мәселені көтерген тұлғалар Ж. Бөкейханов, А. Байтұрсынұв,
М. Дулатов және тағы басқа (жазба) алаш зиялылары.
Осы тұлғалар жердің алаш салық мәселесі, жер ауыстыру
сатылу мәселесін көтерген бағдатон. Соңында қалаған мақсаттары
жетпеген бағдатон. Яғни жер халықтың билігіне өтті. Жердің бірнеше
сыймақтары шаруашылық үшін сатылды.

Парақтың артқы жағын толтырмаңыз / Обратную сторону листа не заполнять

ОҚУ-АҒАРТУ МИНИСТРЛІГІНІҢ
"ДАРЫН" РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ ОРТАЛЫҒЫ
РЕСПУБЛИКАЛЫҚ МЕМЛЕКЕТТІК ҚАЗЫНАЛЫҚ КӘСІПОРНЫ

1. 19 ақпан 1731 жылдан Кіші жүз Ресей патшасына қарай кірісі туралы парақша шықты. Кіші жүздің Ресейге кірісіне бұқпал еткен Абулхайр хан бөледі. Содан кейін Орта жүз Ресейге кіріс, көптеген реформалар бөледі. 1860 жылдардағы Цесар жүз кіріснен кейін, Патша-лық үкіметтің отарлық саясаты және Қазақстан жеріне айналысатын қонғалар аударушылардың келуі анық көріне бастады.

Қонғалар аударушының себептері:

- 1) патша үкіметі өзіне шаруаларды жаппай қонғалар аударып отырып, өздеріне қажеттілікпен айналдырған отарлық саясатқа көшіруді бастады.
- 2) патша үкіметінің керісінше қалыптасқан христиан дініне емізу және отарлаудың жедел мақсат бөледі.

Зардаптар:

Қазақтар өздері қасиеттер бейесі отырып ежелгі қонғалардан, ондағы ұстаулардан, ата-баба зираттардан тастап, құмарсыз жерлері мәнбур бөледі. Қазақтардың өз араларында жанжалды дау дамайлар туыра.

2. Жалпы КСРО-да депортацияға ұшыратындардың саны 1920 жылдан 1949 жылға дейін 3,2 млн адамға жетті. Қазақстанға Орта және Төменгі Сібіс бөліс, Орталық Қазақстан-рақтан және Мәскеу облыстары, Социалистік Кавказ өңірі мен 1932-1933 жылдары мұндағы адамдар мер аударылды.

3. Қазақстанның индустриялық дамуы және тиіс мерзімдерінде мүлдем келіс, мамандықтан адам жетіспеушілігі бөледі. Сол себептен, көптеген

оқу үртіндар аметтан босатон. Көкмеен Ресей
тәлімдер қатардан босатон.

4. Қырыс аударуының нәтижесінде Қарақстанда көп ұлттар қоныс-
тандр. Оған дейін көкмеен қарақтар аметтан қайтос босдр. Ула-
мамен 1745 мың адам. Сои себертен бүгдей шілейде оме көр
баса ұлттыл адамдар бейбін, онтолмақта етүкпен өккелі ерре
натар.

1988 мыел аметтеанда қарақ настаронь Кеңестік бшіктің өкме-
діне қарал көтеріліске шолтоп. Себері, Қарақстан Компартиясының
кестемелісі Дінішевқалсағ Қокаевтыл дейметке шонарот, ононь орметка
Көсебінді тақса өтортодр. Омонь татайондауртка ^{қарақтар} аметте қарселас-
тоңу біледімен. 1718 күндері қарақ настаронь демократиялық көтерілісі
босдр. Олар қарақ қалқонтоңу хақ-қуқықтаронь қортоңу мадсаатпен
аланға шолудан босатон. Мскеудейі бшлек түрелісі келмелі,
қоталотонь кермен, қанмен тоқтатмел.

5. Қазірі кезеңдр, онел 3 мыңмыңдақтың башеде Қарақстан
қалыңаралонь қуқық субъектілері араеде айналкылардың
бірі бшлек мауапкерелілікті өу мосолна алдр. Буи құрметті
рол кездейсөз аметтантан моқ, өйткені Қарақстанда
100-ден астам этностар мен 18 этнурлі көнедрелі-
лар бар.

- ① XIX 60-90 жылдарында тереңдеген бұл саясат қазақ ұлттық тұлғалық тұлғалық отаршыл екі қалмақша болған. Жүйелілік реформа қазақ жерін тереңдей мемлекет меншігі деп жариялайды. Орас ұлттық мемлекет Ресейден көшіріп келініп қазақстанға көшіріле бастады. Оның басты себебі 1) Қазақ өлкесінде шаруалық жерлерін басот алып өз мүдделерін көтеріп алу
- 2) 1861 жылғы Ресейдегі шаруаларға қинау тоқтатылды. Қазақстанның бір аудандарына мандалы көшірілу, қоныс аударылу басталды.
- 3) Орас шаруалары көшіру арқылы отаршыл шаруаларына қатысты отаршыл бас жерлерді толықтай иемденіп халықтар толық тізіндеуе мүмкіндік алынды, 4) Орасмандағы, Христиан дініне күшейіп кірізу орас болды. Осы зардаптары біріншіден мұндағы деструктивті қонысқа қатысты тиімді саясатта, Қазақ халқына ресей үкіметіне ашық наразылықпен көтерілістері шыға бастады
- ② Депортацияға ұшыраған елдер Социалистік Кеңес Одағының әсерінен өздері танып білмейтін жат-жерге қоныс аударуға мәжбүр болды. 1920-1950 жылдары бұл депортация әдісі қатал түрде. Сталиннің бауырарлығын КСРО-дағы бірқатар социалистік қазақ еліне көшіріліп жатты. Қазақ еліне жат жерліктер келсе де жетімдерін бағып жерлерін алып көшіріне қайрабыл алып отырды тоқтатылды.
- ③ Мәу шеру жылдары Қазақстан жерінің қоныс аударуында 46 мемлекеттік және 28 мемлекеттік тұратын қазақстан мәу шеруіне баста орталыққа айналды.

Қысқа укіметі қар мағы тек маң шегуе шықсап өндірісіншітін шірлер қарау соң қалды. Сомақай сапсап кесірінен едің мағдайып намыр иай түсеті.

Қысқармаққа қалдығы маң мен шешу ітешінің ботбұра-сомаң мақсара түсүйісе әкелді.

④ 1986 мама қуақ мастарың Брешнев амағана мишама бастабды. Ресей үкіметінің хотшилоңу бешікке қуақ еі мен шегінен хабарсыз Қолбінді қуома қуақ мастар омаң ұлтмаң рухашың көтерілісіне намыр са-нама әкелуіне түрткі банды. Бұл шегу бейбін түрде бастамағана мен Ресей үкіметіне мақпады ашама маң ашама оқ мағдаруға бүкіл көтерілісіңдерді бүкілшілер деген атпен қуақашып, таламаң, сөздік ашама ашама, қарсамақ мама бандарды ашама соң шегу атама рұқсат алған. Бұл көтерілістің басты мақсаты әкіметсіз үкіметі отарлама бршомаға ұрпамаң әрі қуақ ұрпамаң сақтама.

⑤ Қуақстан коңуиттық шешімет соң жаб бейбінті де қаларың ұрпамаң ұрпамада. Бұл еі ішіңде әрік ітешісіне кешер босақ бешілі бір рұқсат етімен атама мен тама шегуе банды. Мама Мама - Ақ Мама, Христинен - католиктік башыма ұрпамаң. Бұл мақсара бейбінше ашамадай қарсамақ башыма.